

Röportaj:

PROF. DR. MARIA REPUSSİ ile RÖPORTAJ

Esra ÖZSÜER

İstanbul Üniversitesi, E-posta: ozsueresra@gmail.comorcid.org/0000-0001-6299-5929

Profesör Maria Repoussi, Yunanistan Aristoteles Üniversitesi (Thessaloniki) tarih ve tarih eğitimi profesörüdür. Atina Üniversitesi'nden mezun oldu ve doktorasını Paris I-Sorbonne Üniversitesi'nden aldı. Araştırma ve ilgi alanları (A) Tarih Eğitimi Tarihi, (b) Tarih Eğitimi Tartışmaları, (c) Toplumsal Cinsiyet ve Tarih Eğitimi, (d) Resmi ve Gayri Resmi Öğrenme Geçmiş Ortamları ve (e) Tarih ders kitapları ve medya. Okul tarih

ders kitapları ve eğitim materyallerinin yazarları ve kitapların editörü, Maria Repoussi ayrıca Uluslararası Tarih ve Sosyal Bilimler Eğitimi Araştırma Kurumu'nun (IRAHSEE) kurucu üyesidir.

Article Info

Article Type	Interview
Received	01.06.2019
Accepted	17.09.2019
Corresponding Author	Esra ÖZSÜER
Cite	Özsüer, E. (2019). [Röportaj: Prof. Dr. Maria Repoussi ile Röportaj]. <i>Türk Tarih Eğitimi Dergisi</i> , 8(2), ss. 643-649.

1. Biz sizi Türk-Yunan ilişkileri üzerine yapmış olduğunuz önemli çalışmalardan tanıyoruz. Ancak siz de bize kendinizden biraz bahseder misiniz?

Orta ve lise öğrenimimi doğduğum ve büyüdüğüm şehir olan Pire’de, Yunan-Fransız okulunda tamamladım. Akabinde Atina Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde önce Fransız Filolojisi sonra da Arkeoloji ve Tarih bölümlerini okudum. Yunanistan’da yükseköğrenimimi bitirdikten sonra yüksek lisansımı Paris’te yaptım ve doktoramı da Sorbonne Üniversitesinde “1919-1922 yılları arasında Türk-Yunan ilişkileri ve Anadolu’daki Türk-Yunan Milliyetçiliğinin Çatışması” başlıklı tez konusuyla bitirdim. Her iki tarafın milliyetçiliğini ve geniş bir coğrafyaya yayılan savaşın yıkımını araştırmak benim her zaman çok ilgimi çeken bir konuydu. Bu nedenle Yunanistan’da okul kitaplarıyla ilgili seçmelerde benim yazar kadrom tartışma yaratan Çağdaş Dönemler adlı kitabı yazmakla görevlendirildi. Bu kitapta da tarih ders kitaplarında yer alan milliyetçi stereotipleri yeniden üretme gayesinde değildim. Fakat bu düşüncem Yunanistan’da büyük bir çatışma ortamı yarattı ve sonuçta hem Yunan hem de Güney Kıbrıs okullarında kitap, bir eğitim-öğretim yılı sonunda toplatıldı. Burada belirtmek isterim ki o dönemde de ve hatta bugün de Selanik Üniversitesi Eğitim Fakültesinde görev yapmaktayım. Dolayısıyla vazifem gereği tarih öğretimi konusunda bilimsel araştırmalar gerçekleştiriyorum. Bu sebeple bilimsel araştırmalarımı eğitim aldığım konular ve tarih eğitimi ile ilgili çalışmalarım belirliyor. Bunun yanı sıra tarih alanında üçüncü bir uğraşım da Kadın Hareketleri ile ilgili konular. Siyasetin tozunu yutmuş biri olarak politik konular da oldukça ilgimi çekiyor ve sanıyorum ki hayatımda birçok şeyi siyaset belirliyor. 2012-2014 yılları arasında Demokratik Sol Partiden Yunan Meclisinde milletvekilliği görevinde de bulundum.

2. Tarihçilik tüm dünyada sorumluluğu ağır bir meslektir. Siz bu konuda Yunanistan’da hiç zorluk çektiniz mi?

Tarih yazımı, tarih eğitimi, çoğu durumda, geçmişin farklı versiyonlarını kabul etmede esnek ve elastik olmayan baskın bir ulusal hafıza ile yüzleşmek zorunda kalmıştır. Tarihçiler ne zaman bu farklı versiyonları yüzeye çıkarsa şiddetli çatışmalarla karşılaşmıştır. Bu durum Yunanistan’da çok daha belirgindir. Özellikle kamusal alanda sunulan ulusal geçmiş ve okullarda okutulan tarih ile ilgili süslü motifler söz konusudur. Tarihsel araştırma, tarihin egemen ulusal anlatısıyla uyum göstermeyen yönlerini yüzeye çıkardığında, ciddi bir sorun oluşturur. Ben birçok defa bu türden bir rejimi sadece ulusal bir doğruluk rejimi olarak değil

aynı zamanda ulusal bir terörizm rejimi olarak nitelendirdim. Türkiye'de de benzer sorunların olduğunu hayal ediyorum. Zira birçok ülkede, benzer olaylara rastlanmaktadır.

3. Yunanistan ve Türkiye üzerine karşılaştırmalı araştırmalar yapan tarihçiler ne gibi zorluklarla mücadele ediyor?

Tarihçiler yaptıkları araştırmalarla ve üniversitedeki eğitim faaliyetleriyle sınırlı kaldıklarında herhangi bir zorlukla mücadele etmek zorunda kalmaz. Yunanistan'da araştırma özgürlüğü ve akademik öğretim tümüyle teminat altına da alınmıştır. Sorunlar, tarihçilerin kamuya açık konuşmalar yapmak istediği andan itibaren başlar. Örneğin, geçmişin karanlık yüzlerini ortaya çıkardığımız televizyon programları yaptığımızda, alternatif olarak okul kitapları yazmak istediğimizde, tarih programlarını değiştirdiğimizde ya da bunlara benzer durumlarda problemler yaşarız. Yani kısaca kamusal alanda sesimizin duyulmasını istediğimizde sorunlar ortaya çıkar. Araştırmalarımıza dayanarak, tahmin ettiğimiz ulusal geçmişin, öğretildiği veya inanıldığı kadar süslü olmadığını ortaya koyduğumuzda zorluklar yaşarız.

4. Türkiye ve Yunanistan tarihi birbirlerine zıt iki renk gibi düşünülebilir. Bu bağlamda Yunanistan'da tarihçilerin girmemesi gereken "yasak bölgeler" var mı?

Yunanistan için, Türkiye Öteki'dir. Muhtemelen Türkiye için de Yunanistan Milli Öteki'dir. Dolayısıyla, Türkiye ile ilgili tüm konular, iki ülke arasında hala anlaşmazlıkların devam etmesinden ötürü hassas kabul edilmektedir. Ancak, tarihi araştırmalarda yasaklı bölge kavramı olamaz. Sorun, daha önce söylediğim gibi, tarihsel araştırmanın bulgularını egemen ulusal anlatıyla değiştirmeye çalıştığınızda ortaya çıkar. Bu, ulusal kimliğe tehdit olarak kabul edilir. Yunan ulusal kimliği önemli ölçüde tarihe dayanır ve bu da baskın tarihsel anlatıyı değiştirmeyi zorlaştıran bir durum yaratmaktadır.

5. Yunanistan'da, resmi tarih inşası ile ilgili eleştirel yorumlar nasıl karşılanıyor?

Bizi ulusal değerleri zayıf kişiler veya vatan hainleri olarak gören bir grup politikacı, gazeteci ve halk kitlesi var. Bu durum bilhassa siyasi hesaplaşmaların ve hatta siyasi seçimlerin olduğu dönemlerde çok daha yoğun hale geliyor. Yani aşırı bir politik sömürünün olduğunu söyleyebiliriz. Şahsen, tarihsel görüşümü ne zaman kamuya açık bir şekilde ifade etsem ya tarafıma gözdağı verildi ya da linç edildim. Kadın bir tarihçi olduğum gerçeği, sanıyorum ki hoşgörüsüzlüklerini güçlendiriyor. Genel olarak milliyetçilik ve cinsiyetçiliğin bir arada gittiğini

düşünüyorum. Neyse ki, bu davranışlar tüm vatandaşlar için geçerli değil. Zaten öyle olsaydık vay halimize. Ne yazık ki, tarih savaşlarının çoğu zaman milliyetçiler tarafından kazanıldığını da kabul etmek zorundayız.

6. 2006 yılında Çağdaş Dönemler adlı kitabınızın Yunanistan'da resmi tarih inşasına ters düştüğü tartışmaları oldu. Bu nasıl gelişti?

Yunanistan'da ilk kez 2003 yılında ders kitapları ile ilgili bir bildiri yayımlandı. Buna göre yazarlar ve yazar grupları tarafından sunulan yazı örnekleri devlet ve o sırada devlete bağlı bir kurum olan Pedagoji Enstitüsü tarafından değil de bağımsız hakemler tarafından değerlendirildi. Lideri olma onuruna sahip olduğum yazı ekibimizin sunduğu örnek, gönderilen tüm örneklerin arasında en yüksek puanı aldı. Biz de yeni dönemde okutulacak tarih kitabını yazmakla görevlendirildik. Söz konusu tarih kitabında iki aşamada yenilik yaptık. Birincisi, ulusal mitolojiden ziyade tarihsel araştırma üzerine inşa etmek istediğimiz içerikti. Dolayısıyla ulusal mitlerin ve basmakalıpların üretilmesinden uzak durduk. Örneğin o zamana değin okul tarih kitaplarında bulunmayan çocuk tarihi ya da kadın tarihi gibi tarihi konuları da kitaba dahil ettik. Askeri ve kahramanlık tarihini bir kenara bırakıp toplumsal tarihe ağırlık verdik. Kitapta yenilik yaptığımız ikinci aşama ise metodoloji üzerineydi. Çocukların ezberleyeceği büyük metinlerden ziyade, kitabı, çocukların tarihi kaynaklarla çalıştığı küçük bir tarih atölyesine dönüştürdük. Hazır cevaplar vermek yerine, onlara sorular sorduk. 2006-2007 öğretim yılında müfredata girecek kitap daha okullara dağıtılmadan önce, başta Başpiskopos Hristodulos ve daha sonra politikacılar ve gazeteciler tarafından tepkilerle karşılandı.

7. Sizin için Akademik tarihçilik mi Popüler tarihçilik mi daha önem arz ediyor? Neden?

Tüm meselelerde kilit rol oynayan ulus bireylerinin tarihi kültürü ve sahip olduğu özellik düşünülürken popüler tarihin git gide daha önemli hale geldiğini söyleyebiliriz. Ulus bireylerinin çok büyük bir kısmı sadece devletin sunduğu alanlarda tarihi tanıyor ve orada tarihsel algılarını şekillendiriyor. Konuyla ilgili yapılan araştırmaların tümü bunu kanıtlar nitelikte. Bu nedenle, tarihçilerin sadece akademik tarih değil, aynı zamanda popüler tarih de yazması ve hatta tarihin popüler tarafının da çalışması oldukça önemlidir. Aksi takdirde, tarihçiler asla bir araya gelmeyen paralel iki sokak arasında yoldan çıkma tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Ve bundan dolayı, toplum için son derece önemli sayılan eleştirel ve düşünsel bir kültürün oluşumu ile birlikte akademik tarih de kan kaybeder.

8. Balkan coğrafyasındaki tarih kitaplarında genellikle Osmanlı döneminden çok bahsedilmez. Yunanistan'ın da bu konuda tutumunu biliyoruz. Sizce tarih zincirinden istenmeyen halkaların çıkarılması o tarihi güçsüzleştirmez mi?

Mesele bence nicel değil, esasen niteldir. Öncelikli mesele Osmanlı Tarihine ne kadar alan ayırdıkları değil, o dönemi nasıl temsil ettikleridir. Örneğin, Yunanca ders kitaplarında, "Türkokratia" denilen döneme büyük yer verilir. Üstelik "Osmanlı egemenliği" terimi yerine "Türkokratia" terimini tercih etmek bile bu döneme atfedilen olumsuz anlamlandırmanın bir özelliğidir. İçeriği okuyan biri, bir dizi klişeden oluşan bir dönem aralığı olarak Osmanlı hakimiyet dönemini tamamen karanlık bir çağ biçiminde algılar. Bu mutlak karanlıkta, zamana veya yere dayalı hiçbir fark yoktur. Hıristiyanlar ve Müslümanlar, her zaman büyük çatışmalara hazırlanmış gibi, tamamen ayrı yaşıyorlarmış gibi görünürler. Her şey, ana dili Yunanca olan Ortodoksların ulusal uyanış yoluyla ilintili bir biçimde şekillenmiştir.

9. Size göre Yunan tarihinin "susunlukları" nelerdir? Peki ya "haykırışları?"

Tarihsel araştırma ve tarih yazımı düzeyinde, sessizlik yoktur, kasıtlı sessizlik vardır. 1974'ten bu yana, Yunan tarih yazımı tarihçilik ile ilgili yaklaşımlarında büyük bir gelişme ve cesaret ortaya koydu. Bu durumun aksine, sessizlikler halk tarihinde ve okul tarihinde oldukça çoktur. Örneğin, Yunanlar açısından şanlı ve epik kabul edilmiş ulusal anlatılara ters düşen tüm tarihsel olgular yok sayılır. Örneğin, 1821'deki Yunan İsyanı, okullarda öğretilen tarihte merkezi bir yere sahipken, isyan boyunca Yunanlar arasında yaşanan iç savaştan hiç bahsedilmez. Genel olarak, Yunan milletinin ahlaki avantajını sorgulayan her ne varsa susunluklarla geçiştirilir. Çünkü bu durum Yunan tarafındaki adaletsizlik ve vahşet anlamına gelmektedir. Ulusal gurur için olumsuzluk kabul edilir. Haykırışlar ise tam tersi durumdur. Okullarda okutulan tarih ve popüler tarih, Yunan ulusunu göklere çıkaran her konuda güçlü ses çıkarır. Benzer bir durumu Türk tarih kitaplarında da gördüm. Tıpkı başka örneklerde olduğu gibi.

10. Sizce Balkan tarihçilerinin bir araya gelip ortak bir tarih yazabilirler mi? Bu çerçevede girişimler ne durumdadır? Bu gayret ne kadar başarılı sonuçlar doğurabilir?

Balkanlar'daki okullarda okutulan tarih derslerini değiştirmeye yardımcı olmak amacıyla geliştirilen "Joint History project" bu yönde başarılı bir çabadır. Söz konusu proje Selanik merkezli Güneydoğu Avrupa Demokrasi ve Dayanışma Vakfı'nın girişimi ile 1999 yılında

çalışmalarına başladı. (CDRSE. Center For Democracy And Reconciliation In Southeast Europe) Tüm Balkan ülkelerinden gelen tarihçilerin katılımıyla, bölgenin Osmanlı döneminden İkinci Dünya Savaşı'na kadarki tarihsel gelişimini içeren 11 dile çevrilmiş 4 kitap yayımlandı. Bu girişim, Soğuk Savaş'ı ve 1990'ların savaşlarını kapsayan iki kitabın daha yayımlanmasıyla devam etti. Oysa Türk-Yunan tarihinin tüm tartışmalı konularını kapsayan ortak bir Yunan-Türk veya Türk-Yunan tarih kitabı hiçbir zaman olmamıştır. Hem Yunanistan hem de Türkiye'deki öğrencilerin, Öteki'nin anlatılarıyla temas edeceği ve böylece kendi tarihsel gerçeklerinin benzersizliğini sorgulayabileceği ortak bir kitap yoktur mesela. Olsa çok ilgi çekici olurdu.

11. Türkiye'ye çeşitli bilimsel toplantılara davet edildiğinizi biliyoruz. Bu sayede Türk tarihçiliği ile ilgili de gözlemlerinizi olmuştur. Gözlemlerinize ve incelemelerinize dayanarak Türkiye'deki tarihçilik konusunda neler söyleyebilirsiniz?

Türk tarihçiliği de yenilikçi yaklaşımlar ve çok önemli başarılar göstermiştir. Soru sorarak ve anlatılarını tazeleyerek hem Osmanlı öncesi dönemi hem de Osmanlı geçmişini yeniden ele almıştır. Alanım gereği uzun yıllardır takip ettiğim Türk tarih ders kitaplarının çok iyi olduğunu söyleyebilirim. Sanırım Türkiye'de okullarda okutulan tarih ders kitapları hakkında daha fazla yorum yapabilirim. Türkiye'de okullarda okutulan tarih derslerinin içeriği olumlu yönde gelişim gösteriyor ancak muadil araştırmaların ortaya çıkardığı yeni tarih anlatımlarının benzerini yakalaması için daha uzun bir yol kat etmesi gerekiyor. Egemen bir ulus merkezci anlatıya hapsolmuş Yunanca ders kitapları gibi olduğu yerde kaldı. Tarih eğitimi konusu Türkiye'de birçok üniversitede tartışılrsa da, metodolojik düzeyde herhangi bir yenilikten bahsedemiyoruz.

12. Dünyada tarihe karşı bir ilgi var. Birçok film, strateji oyunu, roman, tarihten besleniyor. Dünya'da tarihe yönelik bu yoğun ilginin sizce sebebi nedir?

Gerçekten çok ilginç. Tarihin patlaması diyebiliriz buna. Bir bellek patlaması da. Fakat aynı zamanda, güç elde etmek için i geçmişi kullanan ya da ondan faydalanan bellek taşıyonlarının da patlaması olarak düşünebiliriz. Bu durumla ilgili oldukça farklı yaklaşımlar söz konusu. Ben "Sonra"ya odaklanmış her ne varsa öncelikle bundan bahsetmek istiyorum: Komünizm sonrası dünya, sömürge sonrası dünya vb. [Post], post komünizm, post sömürgecilik, post diktatörlük, post çatışma... Bu "sonra" ve "post" kavramı, anıları serbest bıraktı ve hafızanın hatta tarihin demokratikleşmesine yol açtı. Böylece ortak tarih anlayışının ve onun tüketiminin artması da

gündeme geldi. Ayrıca, tarihin tercih edilme sebebini hızla değişen dünyada bir sığınak olarak görülmesinden, küreselleşmeye karşı oluşan tepkiden ve ulusal topluluklar çerçevesinin kademeli olarak çöküşünden kaynaklı görüyorum. İnsanlar kendilerini güvencesiz ve belirsiz bir bugünde hâkim kılmak için geçmişe ve tarihe dönüyorlar. Aslında tüm bunlar kısa sürede cevaplanamayan büyük meseleler...

Değerli görüşlerinizi bizlerle paylaştığınız için çok teşekkür ediyoruz.